Rovaniemen kaupungin ympäristölautakunnan lausunto Rovaniemen ilmasto-ohjelman 2035 luonnoksesta

1. Vievätkö ilmasto-ohjelman visio ja päätavoitteet Rovaniemeä haluttuun suuntaan? Miten täsmentäisit tai muokkaisit ilmasto-ohjelman tavoitteita?

Visio ja päätavoitteet vievät Rovaniemeä oikeaan suuntaan. Hiilineutraalius, ilmastoriskeihin varautuminen, energiatehokkuus, vähäpäästöiset matkaketjut, hiilinielut, kaupunkivihreä ja siniviherrakenne ovat perusteltuja painotuksia. Myönteistä on, että ilmaston hillintä ja sopeutuminen käsitellään samassa ohjelmassa.

Visiossa voisi kuitenkin korostaa nykyistä selkeämmin ilmastokestävää yhdyskuntarakennetta, luonnon monimuotoisuutta, resurssiviisasta rakentamista ja kunnallistekniikan toimintavarmuutta. Latvuspeittävyys on tärkeä mittari, mutta se ei yksin kuvaa sopeutumista. Sen rinnalla ohjelman toimeenpanovaiheesssa voisi etsiä mittareita ekologisten yhteyksien jatkuvuudelle, läpäiseville pinnoille, hulevesien hallinnalle, viheralueiden saavutettavuudelle, tulvariskeille ja kriittisen infrastruktuurin toimintavarmuudelle.

Ehdotetut täsmennykset

- Tavoitteissa voisi tuoda selkeämmin esille, mitkä ovat 1) kaupungin omassa määräysvallassa olevat toimet, 2) konserniyhtiöiden toimet, 3) kumppanuuksilla edistettävät toimet ja 4) valtakunnallisesta sääntelystä tai markkinakehityksestä riippuvat vaikutukset. Tämä vahvistaa ohjelman uskottavuutta ja päätöksenteon ennakoitavuutta sekä vastuuttaa ohjelmaa nykyistä tarkemmin.
- Kytketään ilmasto-ohjelman tavoitteet strategisen yleiskaavan 2050 laadintaan ja tuleviin kaavaratkaisuihin.
- Lisätään visioon turvallinen, terveellinen, luonnonläheinen ja toimintavarma elinympäristö sekä ilmastokestävä infrastruktuuri.

2. Ovatko ohjelmassa esitetyt päästöjen vähentämisen tavoitteet tarkoituksenmukaisia? Ovatko tavoitteet realistisia? Ovatko ne riittävän kunnianhimoisia? Miten muotoilisit toisin?

Vuoden 2030 tavoite vähentää päästöjä 65 prosenttia ja vuoden 2035 tavoite 70 prosenttia vuoden 1990 tasosta ovat ohjelman oman skenaariotyön perusteella realistisia. Tavoitetaso on tarkoituksenmukainen, koska se yhdistyy kansalliseen hiilineutraaliustavoitteeseen ja antaa toiminnalle selkeän suunnan.

Tavoitteen kunnianhimo ei kuitenkaan ratkea vain prosenttiluvulla. Olennaista on, kuinka suuri osa vähennyksistä syntyy kaupungin aktiivisilla ratkaisuilla ja kuinka suuri osa yleisestä teknologia-, lainsäädäntö- ja markkinakehityksestä.

Toimeenpanon kannalta tavoitteet olisi hyvä purkaa viimeistään ilmastotyön toimeenpanovaiheessa konkreettisempiin osa-alueisiin, joihin kaupunki voi tosiasiallisesti vaikuttaa. Näitä ovat mm. kaupungin rakennusten energiankäyttö ja lämmitystavat, rakentamisen elinkaaripäästöt, ajoneuvot ja työkoneet, katu- ja ulkovalaistus, joukkoliikenne, kävelyn ja pyöräilyn olosuhteet, yhdyskuntarakenne, materiaalien uudelleenkäyttö sekä hankinnat.

Ehdotetut täsmennykset

- Hiilinieluja koskevat tavoitteet perustetaan kaupungin metsien inventointiin. Hiilinielujen rinnalla seurataan hiilivarastoja, monimuotoisuutta ja metsien ilmastokestävyyttä.
- Liikenteen tavoitteissa huomioidaan Rovaniemen pitkät etäisyydet, kylät ja haja-asutusalueet sekä taajamassa oleva potentiaali kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen lisäämiseen.
-

3. Ovatko ohjelmassa esitetyt ilmastonmuutokseen sopeutumisen tavoitteet tarkoituksenmukaisia? Ovatko tavoitteet realistisia? Ovatko ne riittävän kunnianhimoisia? Miten muotoilisit toisin?

Sopeutumisen tavoitteet ovat perusteltuja ja Rovaniemen olosuhteisiin kohdennettuja. Riskienhallinta, maankäytön ohjaus, siniviherrakenne ja luontopohjaiset ratkaisut muodostavat hyvän perustan. Tavoitteet ovat realistisia käynnistyskaudelle, mutta niiden kunnianhimo ja vaikuttavuus riippuvat siitä, miten tavoitteet siirtyvät yleiskaavaan, asemakaavoihin, rakennusjärjestykseen, rakentamisen ohjaukseen, kunnallistekniikan mitoitukseen ja kunnossapitoon.

Strategisessa yleiskaavassa tulee turvata siniviherrakenteen keskeinen kokonaisuus, luonnon ydinalueet ja ekologiset yhteydet sekä tunnistaa tulvariskialueet, tärkeät hiilivarastot ja kriittisen infrastruktuurin tarpeet. Uusien alueiden suunnittelussa tulee ehkäistä riskien syntymistä, ja olemassa olevilla alueilla toimet tulee kohdentaa tunnistettuihin haavoittuvuuksiin.

Ehdotetut täsmennykset

Ehdotuksia kaupungin ilmastotyön jatkolle:

- Määritetään alueittaiset latvuspeittävyys- ja viherkerrointavoitteet vasta vaikutusarvioinnin jälkeen. Tavoitteiden tulee olla olosuhteisiin sopivia, ennakoitavia ja toteuttamiskelpoisia. Kytketään latvuspeittävyys, viherkerroin ja hulevesien hallinta alueiden kehittämiseen niin, että ohjaus on ennakoitavaa eikä muodostu yrityksille tai rakentamiselle tulkinnanvaraiseksi.

- Huomioidaan jäätymis-sulamisvaihtelu, routa, kosteusrasitus, helteet, myrskyt ja metsäpaloriskit katujen, rakennusten, verkostojen ja muun infrastruktuurin suunnittelussa sekä kunnossapidossa.

- Turvataan ekologisten yhteyksien ja vesitalouden toimivuus kaupungin kasvaessa ja vältetään yhtenäisten luontoalueiden tarpeetonta pirstoutumista.

4. Otetaanko ohjelmassa huomioon sinun arkesi, toimialasi tai elinkeinosi kannalta tärkeitä asioita? Ovatko tavoitteet sellaisia, joiden edistämisen voit huomata arjessasi tai elinympäristössäsi?

Ohjelmassa huomioidaan arjessa ja elinympäristössä havaittavia asioita: rakennusten energiatehokkuus, joukkoliikenne, kävely ja pyöräily, turvalliset matkaketjut, lähiluonto, kaupunkivihreä, hulevesien hallinta sekä varautuminen helteisiin, tulviin, liukkauteen ja häiriöihin. Tavoitteiden toteutuminen voi näkyä terveellisempänä, viihtyisämpänä ja turvallisempana ympäristönä sekä pienempinä energia- ja häiriökustannuksina.

Käytännön vaikutukset tulee kuvata myös kunnossapidon ja palvelutason näkökulmasta. Lisääntyvä liukkaus, rankkasateet, kasvillisuuden hoitotarve ja rakenteiden kosteusrasitus voivat lisätä kustannuksia. Uusien vaatimusten tulee perustua vaikutusarviointiin, ja niiden toteuttamiseen on osoitettava riittävät resurssit.

Ehdotetut täsmennykset

Ehdotuksia kaupungin ilmastotyön jatkolle:

- Kuvataan tavoitteiden vaikutukset katujen, puistojen, rakennusten ja verkostojen rakentamiseen, ylläpitoon, korjausvelkaan ja elinkaarikustannuksiin.
- Huomioidaan keskustan, taajamien, kylien ja haja-asutusalueiden erilaiset olosuhteet. Samat keinot tai tavoitearvot eivät sovellu sellaisinaan kaikkialle.
- Viestitään avoimesti tavoitteiden hyödyistä, kustannuksista, valinnoista ja mahdollisista ristiriidoista.

5. Ovatko välitavoitteet ja toimenpide-ehdotukset vuoteen 2030 (liite 1) oikeansuuntaisia? Mitä muuttaisit?

Välitavoitteet ja toimenpide-ehdotukset ovat pääosin oikeansuuntaisia. Liitteessä on kuitenkin eri tasoisia kirjauksia: tavoitteita, selvityksiä, jatkuvaa toimintaa, verkostoihin liittymistä ja yksittäisiä esimerkkejä. Liite tulee muuttaa yhtenäiseksi toimintasuunnitelmaksi.

Ehdotetut täsmennykset

Jokaiselle toimenpiteelle määritellään ilmastotyön toimeenpanovaiheessa tarkempi

- vastuutaho ja keskeiset kumppanit
- aloitus- ja valmistumisajankohta
- resurssi- ja investointitarve

- tulosmittari ja vaikutusmittari
- arvio esimerkiksi päästö-, sopeutumis-, yritys-, työllisyys- ja kaupunkitalousvaikutuksista
- riippuvuudet muista ohjelmista ja päätöksistä
- tapa, jolla yrityksiä, asukkaita ja muita sidosryhmiä osallistetaan.

Keskeiset muutosehdotukset liitteeseen 1

- Nostetaan strategisen yleiskaavan 2050 ilmasto- ja luontoratkaisujen toimeenpano omaksi toimenpidekokonaisuudekseen.
- Lisätään kaupungin rakennusten ilmastokestävyyden arviointi sekä tarvittavat korjaus- ja investointitoimet.
- Kehitetään vähähiilisen rakentamisen, purkamisen ja maa-ainesten kierron käytännöt kaupungin omissa hankkeissa ja hankinnoissa.

6. Onko kaupungin ilmastotyön toimeenpano ja seuranta kuvattu riittävän selkeästi ja konkreettisesti?

Toimeenpanon perusmalli ja aikataulu on kuvattu ymmärrettävästi, mutta vastuut, resurssit, päätöksentekorakenne ja mittareiden omistajuus jäävät vielä avoimiksi.

Ehdotetut täsmennykset:

Koska varsinainen SECAP-toimintasuunnitelma laaditaan vasta vuonna 2027, hyväksyttävän ilmasto-ohjelman yhteydessä tulee linjata vähintään toimeenpanon hallintamalli.

- Nimetään ohjelman omistaja, koordinaatiovastuu, toimialakohtaiset vastuuhenkilöt ja konserniyhtiöiden roolit.
- Määritellään vuosittainen seuranta ja kytkentä konserniohjaukseen. Raportoidaan osana seurantaa toteutus ja vaikutukset.
- Määritetään ilmasto-ohjelman toimeenpanovaiheessa yhtenäinen paikkatieto- ja mittaripohja päästöille, energiankulutukselle, kulkutavoille, latvuspeittävyydelle, viherkertoimelle, hiilivarastoille, ekologisille yhteyksille ja ilmastoriskeille.

7. Mitä muuta haluaisit sanoa ilmasto-ohjelman luonnoksesta?

Kaupunkistrategia määrittää yhteisen suunnan, kasvuohjelma elinvoimapoliittiset painopisteet ja kilpailukykykärjet, ilmasto-ohjelma ilmastotavoitteet ja SECAP konkreettiset toimet. Päällekkäistä raportointia ja uusia irrallisia yhteistyörakenteita tulee välttää.

Rovaniemen erityinen vahvuus on arktinen toimintaympäristö, jossa voidaan kehittää ja testata kylmiin olosuhteisiin, energiatehokkuuteen, rakentamiseen, liikkumiseen, logistiikkaan, luonnonhoitoon, matkailuun ja turvallisuuteen liittyviä ratkaisuja. Kaupungin tuleekin näyttää esimerkkiä toimista, jotka edistävät arktisen toimintaympäristön säilymistä myös tulevaisuudessa.

Ilmasto-, luonto-, elinvoima- ja talousvaikutukset tulee arvioida yhdessä. Kaupungin kasvu on ohjattava alueille, joilla yhdyskuntarakenne, liikenne, energiahuolto, hulevesien hallinta, viherrakenteen jatkuvuus ja palvelut voidaan järjestää pitkäjänteisesti. Samalla tulee turvata luonnon ydinalueet, ekologiset yhteydet, merkittävät hiilivarastot ja lähiluonnon saavutettavuus.

Lautakunta korostaa, että tavoitteiden toteuttamiskelpoisuus varmistetaan riittävillä henkilö- ja investointiresursseilla, vaikutusarvioinnilla sekä selkeällä päätöksenteolla. Ilmasto-ohjelman tulee ohjata kaupungin toimintaa, mutta yksityiskohtaiset maankäyttöä ja rakentamista koskevat ratkaisut tehdään niitä koskevissa lakisääteisissä prosesseissa ja asianmukaiseen tietopohjaan perustuen. Lisäksi on oleellista varmistaa, että ilmasto-ohjelmaa täydennetään tarvittavilta osin, mikäli se koetaan tarpeelliseksi ohjelmakauden aikana.